

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Zonder diploma verliezen jongeren én arbeidsmarkt

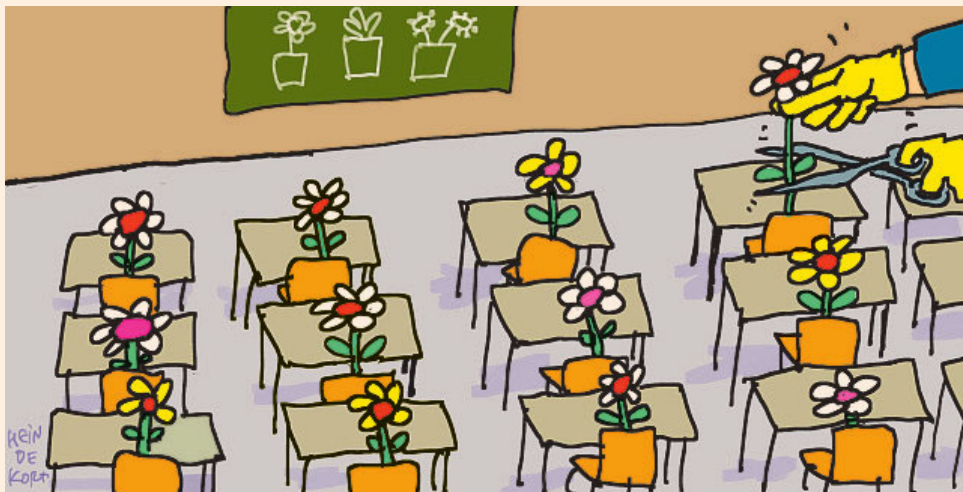
Bussemaker, J.

Citation

Bussemaker, J. (2025). Zonder diploma verliezen jongeren én arbeidsmarkt. *Het Financieele Dagblad*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4294395>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4294395>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIEEL DAGBLAD

ONDERWIJS

Zonder diploma verliezen jongeren én arbeidsmarkt

Bedrijven lokken jongeren vaker weg uit de klas met snelle banen in een krappe arbeidsmarkt. Maar zonder startkwalificatie dreigt een kwetsbare toekomst. Voorheen succesvol beleid dreigt verloren te gaan.

Veel beleid maakt beloften niet waar, maar soms werkt het wel. Zo leek de aanpak van voortijdig schoolverlaten een succes – tot het aantal weer begon te stijgen. Een lastig probleem is de zogenoemde 'groeipluk': bedrijven halen jongeren vroegtijdig van school om snel in te springen op de krappe arbeidsmarkt. Nu het nieuwe schooljaar begint, is het de vraag of we uitval kunnen beperken én tegelijk de arbeidsmarkt kunnen bedienen. Of zijn beide doelen onverenigbaar?

Allereerst de cijfers. Het aantal jongeren dat school vervroegd en zonder diploma verlaat, daalde van 71.000 in 2001 naar 25.000 in 2016. Sindsdien stijgt het echter weer snel: in 2022-2023 verlieten maar liefst 30.000 jongeren voortijdig de school. Dat is zorgelijk.

Het doel van beleid is dat alle jongeren minimaal een startkwalificatie halen: een diploma op havo-, vwo- of mbo-niveau 2, 3 of 4. Zo'n diploma vergroot niet alleen de kans op betekenisvol werk en een interessante carrière, maar ook op financiële zekerheid en grip op het leven. Voortijdig school verlaten komt vooral voor op het mbo, vaak door een verkeerde studiekeuze, te hoge verwachtingen, sociale of gezondheidsproblemen, of de behoefte om snel geld te verdienen.

Om de trend te keren, is het eerst belangrijk te begrijpen waarom het beleid eerder zo succesvol was. De kern: denken vanuit de leerling – wat laat iemand stoppen met de opleiding? Leerplichtambtenaren kozen voor een aanpak met empathie: 'we missen je' in plaats van 'je overtreedt de wet'. Het beleid combineerde heldere doelen met veel ruimte voor lokale en re-

gionale invulling. Geen vaste blauwdruk, maar een actieve aanpak waarin scholen, werkgevers en gemeenten samen resultaten behaalden. Waar dat lukte, werden betrokkenen in het zonnetje gezet door successen uit te lichten in bijvoorbeeld de publiciteit en Kamerbrieven.

De recente stijging van het aantal schoolverlaters zonder diploma kwam deels door corona en schoolsluitingen. Structureel spelen ook wachtlijsten in de zorg, vooral in de ggz, toenemende geldzorgen bij jongeren en de krappe arbeidsmarkt een rol. Die laatste leidt tot groeipluk, waarin het belang van werkgevers om hun personeelstekort op te lossen samenvalt met de behoefte van studenten aan inkomen. Deze druk zal alleen maar toenemen.

BELEIDSMOEIHEID

Vooropstaat dat het bestaande beleid – met empathie en ruimte voor lokale invulling – wordt voortgezet. Beleidsmoeiheid zou hier funest zijn: *frappé toujours*. De aansluiting met de zorg kan beter door hulpverlening vaker op school zelf aan te bieden. Het lastigste blijft de groeipluk. Om die tegen te gaan, moet het aantrekkelijker worden om school en werk te combineren en om flexibeler door het onderwijs te stromen, bijvoorbeeld door sneller van het vmbo naar het mbo te schakelen.

Studie en werk combineren kan in het mbo via de Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL), waarbij studenten vier dagen werken en een dag naar school gaan. Dat klinkt aantrekkelijk, maar trekt niet altijd genoeg studenten: de belangstelling voor de gecombineerde route bleef de afgelopen jaren achter bij de verwachtingen. De route geldt deels als stage en betaalt minder dan regulier werk. Recent is gelukkig afgesproken dat BBL-studenten een beter loon krijgen voor hun werk, ook al zal dat het verschil niet geheel wegnemen.

Er is daarnaast meer flexibiliteit nodig in de verhoudingen tussen werk en opleiding. Dat geldt bijvoorbeeld voor studenten die een zorgvraag hebben, of voor de-

genen die later in hun opleiding onderwijs en werk willen combineren. Werkgevers kunnen een belangrijke rol spelen door onderwijs op de werkplek te faciliteren en goede stageplekken aan te bieden. Voor jongeren voor wie een diploma er voorlopig nog niet in zit, kunnen werkgevers helpen ze deelcertificaten te laten halen. Daarbij ligt de nadruk op kennis door ervaring, en kunnen ze stap voor stap toe werken naar een diploma.

Meer durf en gezamenlijke betrokkenheid van scholen en werkgevers op sectoraal en regionaal niveau is nodig, inclusief beloning voor positieve resultaten. Het Regionaal Investeringsfonds laat daar mooie voorbeelden van zien, zoals Luxo38 in Zwolle, waar studenten leren en werken in cocreatie met regionale partners, en de AandeBal-garantie in Rotterdam-Zuid, waar studenten na afronding van hun opleiding zonder sollicitatie direct aan de slag kunnen in techniek of zorg. Het is buitengewoon onverstandig dat de onderwijsminister dit fonds – de grootste publiek-private samenwerking van Nederland – per 2028 laat stoppen.

Laten we hopen dat dit wel behouden blijft: jongeren zelf vragen wat zij nodig hebben. De positieve benadering van 'we missen je' is misschien wel de belangrijkste les uit bijna 25 jaar beleid.

Voor scholen is het verleidelijk vast te houden aan klassieke leerpatronen. Voor werkgevers ligt de verleiding in het snel oplossen van personeelstekorten. Een bredere en langere termijnbenadering kan juist de sleutel zijn voor een succesvolle aanpak van voortijdig schoolverlaten én een productieve arbeidsmarkt.

Jet Bussemaker is voorzitter van de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving en hoogleraar wetenschap, beleid & maatschappelijke impact aan Universiteit Leiden.

Het lastigste blijft de groeipluk. Om die tegen te gaan, moet het aantrekkelijker worden om school en werk te combineren